

Lokalredaktörer i Kristineberg: nr.1 1963, är Stig Brandt

BILAGA TILL SMÅLTDEGELN NR 1/1963

PS.

Boliden får aktiemajoritet i Reymersholm Samarbete skall inledas

En preliminär överenskommelse har träffats mellan AB Industrivärden och Bolidenbolaget om att Industrivärdens dotterbolag Regias intressen i Reymersholms Gamla Industri AB i Hälsingborg skall överföras på vårt företag. Avtalet är preliminärt därför att vissa skattetekniska frågor ännu inte är slutgiltigt lösta. Regias innehav ger tillsammans med våra egna reymersholmsaktier Bolidenbolaget aktiemajoriteten i Reymersholm.

Vad som skett innebär att ett första steg tagits till ett närmare samarbete mellan vårt företag och Reymersholm. Som bekant är Bolidenbolaget Sveriges största svavelkisproducent. Vi tillverkar också tunga kemiska produkter, bl.a. svavelsyra. Reymersholm har en mycket stor svavelkisförbrukning vid sin svavelsyraframställning. Företaget hör till landets ledande tunga kemiska industrier med ett intressant och mångsidigt tillverkningsprogram, som i stor utsträckning bygger på svavelsyra. Ett samarbete är därför

naturligt. Det bör kunna leda till en för båda företagen fruktbar utveckling och möjliggöra en strukturrationalisering. Genom samverkan stärks vår konkurrensförmåga ytterligare, vilket blir till fördel också för personalen.

Med anledning av överenskommelsen faller vårt eget svavelsyraprojekt vid Saltkällan i Bohuslän ur bilden. De tekniska utredningarna har därför lagts ner. Just nu finns heller inga andra aktuella planer på industrianläggningar där.

Reymersholm har sina anläggningar i södra Sverige. Särskilt anläggningarna i Hälsingborg, som förfogar över en vidsträckt tomtmark och egen hamn, har ett mycket gynnsamt läge nära de kontinentala marknaderna.

Hur samarbetet mellan Bolidenbolaget och Reymersholm skall utformas är för tidigt att säga någonting om nu. Dels är det avtal som slutits preliminärt och dels måste företagen lära känna varandra bättre innan konkreta planer kan göras upp.

Bertil Loreén

Vi kan göra det enklare

I dagligt tal sätter man gärna likhetstecken mellan rationaliseringsåtgärder och åtgärder för att sänka produktionskostnaderna. Generellt kan man dock definiera varje åtgärd för att göra en produkt mer konkurrenskraftig gentemot andra jämförbara produkter som en rationalisering. Bara ett exempel: att höja produktkvaliteten är ofta en rationaliseringsåtgärd.

I vårt företag har vi hittills rationaliserat efter huvudsakligen två linjer, kostnadsnedpressning och kvalitetshöjning. Vi är ännu långt från målet — om det nu finns något slutgiltigt mål — och vi får inte förtröttnas att gå vidare efter dessa båda linjer i om möjligt ännu snabbare takt än hittills. Men i den alltmer härdnande konkurrensen räcker inte detta. Vi måste söka oss fram efter alla möjliga linjer.

Jag har frågat mig: — Gör vi något i produktionen, i förvaltningen, i redovisningen, i kontrollen osv. som kan slopas utan menliga följder för resultatet och den ekonomiska översikten? Kan vi inte förenkla våra rutiner och arbeta med en mindre tyngande organisation? Mitt svar är ett obetingat: — Ja!

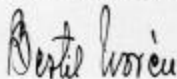
Jag tror, att vi drivit pappersexercisen för långt. Vi har blivit så ambitiösa att vi omedelbart skall vara kapabla att svara korrekt på varje fråga, även på sådana frågor som ställs kanske blott en gång om året. Vi har krav på månatliga detaljredovisningar av kostnader, intäkter, personal m.m. Med säkerhet kan vi göra perioderna för detaljredovisningar avsevärt längre och dess Mellan, om det verkligen behövs, med visst varsel ta fram summariska uppgifter.

Jag tror, att vi har för stora hjälpavdelningar. De är inte bara hjälpavdelningar i den egentliga betydelsen, dvs. reparationsberedskap för våra driftsavdelningar, utan de sysselsätts i ej obetydlig grad med nytillverkningar och större driftsoberoende reparationer som kan utföras billigare av specialiserade entreprenörer.

Jag tror vidare, att vi i större utsträckning än hittills skall anlita konsulter och inte ha den principiella inställningen att vi inom företaget skall ha specialister på alla områden.

Detta är bara ett axplock. Sammanfattningsvis vill jag framhålla, att vi skall ägna oss åt våra huvuduppgifter och där söka bli specialister. Inom andra områden, där det finns specialister, skall vi i möjligaste mån anlita dem.

I all vår verksamhet skall vi försöka få ner pappersexercisen till ett minimum och därvid får vi alla ge avkall på våra krav att omedelbart få svar på varje ställd fråga.

EN SVENSK MOT TIO RYSSAR vid Skellefteå våren 1809

En kylig vårmorgon — den 15 maj 1809 — föll Skellefteå i händerna på en övermäktig rysk fiende, som dessförinnan under ett år tvängt den svensk-finska hären till ständiga reträtter, berättas bland annat artikeln nedan.

Striden om Skellefteå slutade med svenskarnas kapitulation. Efter att tappert ha försvarat sina ställningar roangs de 700 svenskarna att retirera från Skellefteå. Reträttvägen var emellertid avskuren. En rysk styrka på 2 600 man hade gjort en kringgående rörelse, den hade över de anfrätta värdarna passerat de där där Rönnskärna ligger och gått i ställning vid Yttervik. Där upphörde striderna om Skellefteå och där kapitulerade den svenska truppen.

Det storpolitiska maktspelet i Europa under 1800-talets första år, då Napoleon agerade på den europeiska scenen, gick inte heller Sverige spårslätt förbi. Sakta men säkert drogs också vårt land in i stormakternas intressesfär för att 1808 slutligen dras in i krig med Ryssland. Kriget framtvängades av Napo-

leon, som därigenom ville påskynda en brytning mellan Sverige och dess dåvarande bundsförvant — England — med vilken Frankrike låg i krig. Den franske enväldshärskaren hoppades att därefter genom en blockad kunna tvinga landet till underkastelse. Han nådde inte sitt mål och Sverige, som förlorade kriget mot Ryssland, tvingades vid fredsslutet att frånträda besittningen av Finland.

Den ryske kejsaren, Alexander I, svägar till vår dåvarande monark Gustav IV Adolf, var av allt att döma till en början endast ett redskap i Napoleons hand, men så småningom blev erövringsanken den dominerande. När den ryske kejsaren den 23 februari 1808 gav sin armé marschorder inledde han därför ett erövringskrig vars syfte var okkupation av Finland. De snabbt men sent grupperade finska styrkorna mötte fienden vid den finskryska gränsen, men tvangs av en överlägsen och bättre utrustad rysk armé till ständiga reträtter. Först norrut genom Finland och i ett senare skede av kriget längs den svenska ostkusten. När freden knappt ett och ett halvt år efter fiendens infall i Finland undertecknades

stod därför ryska trupper också på rikssvensk mark. Praktiskt taget hela det dåvarande Västerbotten — som bestod av de sammanslagna landskapen Norrbotten, Lappland och Västerbotten — var ockuperat.

Det är en skärande distans mellan det krig som Fänrik Ståhls säger skildrar och det som efterhand framträder genom dokument från denna tid. Man kan där mellan raderna läsa in en oändlig kedja av bevikelser hos manskap och befäl och ett långt lidande hos en svensk-finsk armé som, trots att den genom sjukdom och dålig proviantförsörjning alltmera försvagades, fortsatte att bjuda fienden ett hårt motstånd. I Västerbotten stod under krigets senare skede en rad strider, bland annat vid Skellefteå, Sävar och Hörnefors. Striden i Sävar — där en svensk expeditionstyrka anföll den vid Umeå förlagda ryska armén i ryggen — stod den 19 augusti 1809, då fredsförhandlingarna redan hade inletts. I jämförelse med denna strid var den i Skellefteå närmast en skärmytsling. Där stod en obetydlig svensk trupp mot en nästan tio gånger överlägsnare fiende.

700 svenskar mot 6 000 ryssar

Den svenska trupp, som hade till uppgift att försvara Skellefteå — då bara en by — var förlagd till byn och dess närmaste omgivning. Den var sammansatt av manskap ur Vasa fältbataljon, Savolaks artilleriregemente, Karelska dragonkåren, Saimaflöttlän samt av södra delen av Västerbottens regemente, sammanlagt cirka 700 man. Detachementet stod under befäl av den tidigare i slaget vid Lintulaks i Finland svårt sårade överstelöjtnanten Johan Henrik Furumark. Genom försvar av Skellefteå hoppades arméledningen vinna den tid som behövdes för att rädda de stora förråd som fanns upplagda i och vid byn. Emot den svenska truppen stod emellertid en sammanlagd fientlig styrka på cirka 6 000 man, som under dagarna från den åttonde till den fjortonde maj norrifrån hade marscherat upp och samlats vid Storkåge, cirka två mil från det nuvarande Skellefteå.

Med denna förkrossande överlägsenhet gick den ryske befälhavaren — general Schuvaloff — på morgonen den 15 maj 1809 till anfall. Den ryska huvudstyrkan anföll längs landsvägen mot Skellefteå, medan en mindre trupp ur denna styrka över Boviken gick till anfall på vänsida flank. Totalt anföll norrifrån 3 300 man. För att avskära den svenska truppens reträttväg — och hindra ett eventuellt återtag — avdelade den ryske befälhavaren dessutom en styrka på 2 600 man för en kringgående rörelse, som skulle innesluta de svenska försvararna i en säck. Styrkan utgick från Storkåge. Marschen gick över de vattendränkta vårisarna förbi Boviken, mellan den udden där Rönskärsviken nu ligger och Glåören och till Yttervik. En marsch på 35 kilometer, vilken komplicerades av stora havsräkar som måste kringgås.

Överraskande anfall — svenskarnas viker

Klockan halv åtta på morgonen rapporterade den i Boviken utplacerade svenska fältvakten fientliga trupper på havsisen, förmodligen förtruppen till den ryska yttervaksstyrkan. När rapporten kom gav överstelöjtnant Furumark order om proviantering för sex

dagar, varefter trossen sändes mot Lövånger. När nästa rapport, som angav den fientliga styrkans storlek, en timme senare nådde Furumark i Skellefteå förstod denne avsikten med den ryska manövern. Han gav bevakningsorder att dra sig tillbaka. Samtidigt därmed gick emellertid den ryska förtruppen till anfall. En fänrik A W Axelsson och nio man ur Västerbottens regemente tillfångatogs. Trycket mot övriga svenska förposter ökade. Furumark gav då sin adjutant — kapten J J Burman — order att med tjugo man ur Västerbottens regemente försöka bron över Skellefteälven, för att därigenom åtminstone försvåra det fientliga artilleriets övergång.

Truppen ryckte snabbt ned mot bron och började att rasera den. Ryska jägare hade dock redan hunnit besätta älvens norra strand och utsatte därifrån patrullen för så svår eld att den tvingades att dra sig tillbaka. Strax därefter samlades de ryska jägarna på älvens norra strand, avancerade över isen och stormade och intog ett svenskt batteri på motsatta stranden. Situationen blev därigenom kritisk. Överstelöjtnant Furumark, chefen för Vasa fältbataljon och en underlöjtnant E P E Meijer, gick emellertid strax därpå i spetsen för några plutoner ur Västerbottens regemente till motanfall, återtog batteriet och drev tillbaka fienden. I skydd av ett artilleri under en kapten Tolls befäl inleddes därefter återtaget från Skellefteå. Furumark hade då två vägar att välja mellan, dels den inre vägen över Burträsk, dels kustlandsvägen över Yttervik. Att Furumark — trots det ryska lovet — valde kustlandsvägen anses bero på att vägen över Burträsk denna tid på året var ofarbar och på att han längs kustlandsvägen kunde vänta förstärkningar från Lövånger. När han började återtaget var därför den svenska styrkans öde beroende av om eventuella förstärkningar skulle nå fram och av om den kringgående ryska styrkan hunnit slutföra sin rörelse.

En timme avgörande för svenskarnas öde

En timme kom att avgöra överstelöjtnant Furumarks och den svenska

skelleftestruppens öde. Endast tack vare att befälhavaren för den ryska styrkan mot Yttervik — generalmajor Alexejeff — beordrat en och en kvarts timmes tidigare avmarsch hann styrkan fram i tid. Klockan ett på f m, fem timmar efter det att den ryska huvudstyrkan gått till anfall mot Skellefteå, nådde den ryska kolonnen Yttervik. Efter bara hundra meters marsch mötte ryssarna den svenska trosskolonnen, som tillfångatogs. Strax därpå hade ryssarna den svenska truppens tät inom synhåll.

Ungefär samtidigt kom en parlamentar från den ryska befälhavaren i Skellefteå, Schuvaloff, som med hänvisning till att reträttvägen var avskuren uppmanade Furumark att ge sig och sin trupp till fånga.

— Det känner jag alls intet till och vill därför icke inlåta mig uti någon underhandling, blev Furumarks avvisande svar.

Också en parlamentar som något senare utsändes av den vid Yttervik stående Alexejeff avvisades.

Fyra ryska kanoner stängde truppens väg

Då huvuddelen av den svenska truppen efter en kort marsch slutligen nådde den tillfångatagna trossen möttes den av Alexejeffs trupper. Den fientliga styrkan hade spärrat vägen och låtit fyra kanoner gå i eldställning mot de retiranderande svenskarna, som gjorde halt. En ny rysk parlamentar red ganska snart över till den svenska truppen och erbjöd Furumark att sända en officer att inspektera de ryska ställningarna. Furumark ansåg erbjudandet och avdelade kapten Burman för uppdraget. I de ryska ställningarna sammanträffade han med generalmajor Alexejeff som efter att ha demonstrerat sin styrka förklarade:

— Jag vill alls icke börja elden och onödigt blifva skulden till oskyldig blodutgjutelse . . .

Alexejeff anhöll därefter om ett sammanträffande med den svenske befälhavaren, som också red över till de ryska linjerna. Efter att själv ha konstaterat den väldiga ryska överlägsenheten, och efter samtalet med Alexejeff, fann Furumark att ett utbryt-

ningsförsök skulle bli resultatöst och att en strid därför vore meningslös. Han föll undan för kapitulationskraven, trots att stridsviljan inte saknades i de svenska leden. Vasa fältbataljon, som marscherade i täten, erbjöd sig exempelvis att öppna eld och att därefter med bajonett bana sig väg!

— Denna bravur skulle endast tjäna att göra flere hundrade olycklige utan att på det minsta gagna det allmänna, svarade kapten Burman, till vilken erbjudandet ställdes.

Förlustuppgifterna

Den svenska truppen — med undantag för ett fyrtiotal frihetsälskande män ur Västerbottens regemente — kapitulerade i stället. Västerbottningarna lyckades fly undan Furumarks förhandlingar med ryssarna.

Uppgifterna om förlusterna vid Skellefteåträffningen går starkt i sär. Det finns författare som gör gällande att 160 svenska soldater sårades och stupade under striderna, medan andra har betydligt lägre siffror. Generalstabens stora verk om detta krig saknar emellertid helt sådana uppgifter. Där redovisas endast som tillfångatagna 648 man och 43 officerare, vilka alla berövades vapnen vid kapitulationen.

Tappra försvarare fria på hedersord

Kapitulationshandlingarna efter striden i Skellefteå specificerar noggrant de ryska kraven och den svenska trupps förmåner. Vapnen — inkluderande också kanoner — överlämnades till den ryske befälhavaren i Skellefteå, medan den av ryssarna erövrade trossen skulle återlämnas till svenskarna. De finska officerarna tilldelades pass för att kunna återvända hem och alltefter rang varierande traktamenten för färd dagarna. De finska soldaterna tilldelades två pund mjöl och 15 kopek i koppar per man och dag fram till hemkomst dagen.

I kapitulationshandlingarnas fjärde stycke heter det: "Herrar svenska officerare skola anses såsom krigsfångar, men i betraktande av deras tappra försvar av Skellefteå by skall greve Schuvaloff göra framställning hos högste befälhavaren om deras frigivande mot hedersord, men skola de till dess kvarstanna å anvisat ställe."

I sjätte och sista stycket står: "Herrar finska officerare skola tillåtas åtnjuta sina årlöner och underhåll till fredslutet."

När dessa handlingar undertecknades var striden om och vid Skellefteå slut.

Köbler

Sedan den svenska truppen ritstuckats med ett rida löp över Skellefteå, och efter att ha återtagit ett tidigare förlorat batteri, inledde reträtten från Skellefteå. Under återgången kom ryska parlamentärer och uppmanade svenskarna att kapitulera. Inne härpå den svenska befälhavaren sett den stora ryska överlägsnaheten gav han vika inför kravet.

Svavelsyra

... HAR I VÅRA DAGAR FÅTT EN ALLT STÖRRE ANVÄNDNING INOM DEN KEMISKA INDUSTRIEN. VAD DE GAMLA ALKEMISTERNÄ SKULLE MED SIN "VITRIOL-OLJA" TILL-GJÖRD GENOM GLÖDNING AV ALUN ELLER JÄRNVITRIOL. BLIR MAN MINDRE KLOK PÅ, MEN DOM VAR FAKTISKT I FARTEN REDAN UNDER MEDELTIDEN...

SPRANG-ÄMNET

PAPPERSMASSA

KEMIKALISK

TEXTIL-INDUSTRIEN

KONST-GÖDSSEL

KRING 1740 FÖREKOM EN VISS FABRIKSMÄSSIG TILLVERKNING AV SVAVELSYRA I STÖRA GLASBALLONGER SOM RYMDE UPP TILL 900 LITER. MEN GLASBALLONGERNA PRÄTTES SÄNDER OCH GICK I KRAS...

... OCH DET VAR FÖRST ENGELSMÄNNEN ROEBUCKS KONSTRUKTION AV DEN S. K. BLYKAMMAREN AV ÅR 1746 SOM ÖPPNADE VÄGEN FÖR FRAMTIDENS SVAVELSYREMELODI. DEN FÖRBILLIGADE TILLVERKNINGEN OCH MÅNGDUBBLADE PRODUKTIONEN.

SVAVELSYRA I HÄNDERNA PÅ FANTASIFULLA FÖRFATTARE HAR SKÄNKT LITTERATUREN MÅNGA FINA INTRIGER. MAN BEHÖVER BARA NÄMNA GASTON LEBOUX'S "FANTOMEN PÅ STORA OPERAN": DET VAR EN SKVÄTT SVAVELSYRA I ANSIKTET SOM GAV DENNA SPÖKAGUR SITT "FIGHTING FACE"...

